

suurimmalta osalta ruotsin virikkeistä syntynyttä — ja osin sillä on samoja käyttörajoituksiakin. Se ei kuitenkaan ole meillä tullut läheskään yhtä vähäkäyttöiseksi kuin ruotsissa. Meillä se on täysin käypä aikuisten ihmisten keskinäisessä seurustelussa. Siviilielämässä voi esim. työntekijä hyvin teititellä esimiestään tai asiakastaan. Sen sijaan lapset eivät juuri teitittele vanhempia ihmisiä, koululaiset eivät opettajiaan, ja vaikka Sisäpalvelusohjesääntö nykyään neuvoo sotilashenkilöitä teitittelemään esimiehiään, sellainen lienee melko harvinaista. Kolmannen persoonan käyttö on näissä tapauksissa normaalia, vaikkakaan ei ehdotonta.

Huomattakoon muuten, että teitittely eroaa varsinaisesta monikon toisesta persoonasta muodoltaan siten, että asiallinen yksiköllisyys näkyy liittomuodoissa. Yleiskielessä kysytään yhdeltä ihmiseltä: »Oletteko jo syönyt?»

Milloin puhuttelu ei kohdistu määrähenkilöön, vaan kehen hyvänsä kuulijaan tai lukijaan, voidaan haitatta sinutella. Pappi voi saarnassaan kysyä, jokaista kuulijaa tarkoittaen: »Miten on sinun laitasi?» Viittauslyhenteet ks. (= katso) ja vrt. (= vertaa) eivät tunnu tunkeilevan tuttavallisilta, ja liikenne-

kehotukset »Tule» ja »Aja hitaasti» ovat täysin luonnollisia. Sen sijaan liikennepoliisin olisi tietysti sopimatonta huutaa autoilijalle: »Aja hitaasti!»

Englannissa kehitys on ollut varsin toisenlainen: teitittely on siellä kokonaan syrjäyttänyt sinuttelun, niin että se elää vain hengellisessä kielessä. Vaikka teitittelyssä siis ei enää ole minkäänlaista kunnioittavan tai vieraan puhuttelun sävyä, sen rinnalle ei ole kehittynyt uutta puhuttelumuotoa, vaan tuttavallisuus, vieraus tai kunnioitus osoitetaan puhuttelusanoilla, joita aina käytetään — toisin kuin suomessa, jossa vastaus »Niin, herra» on tuttu vain käännösromaaneista ja nimen ja tittelin käyttöä teitittelyn yhteydessä (»Kuinka selitätte tämän, pääjohtaja Aaltonen?») kuulee milteipä vain radion haastattelijoilta.

Muuten: puhujan ja puhutellun suoran henkilökohtaisen suhteen verhoamisen tarve ilmenee joskus myös puhujan persoonan peittämisenä. Oudon yleisön, kuulija- tai lukijakunnan edessä emme useinkaan sano »minä», vaan puhumme »allekirjoittaneesta» tai »näiden rivien kirjoittajasta». Sama ilmiö esiintyy Samuelin kehotuksessa: »Puhu, Herra, palvelijasi kuulee.»¹

MATTI SADENIEMI

Kielitoimiston tiedonantoja

Container-käsitteen suomalaiseksi nimeksi kielilautakunta suosittelee käytännössä jo olevaa *kontti*-sanaa, joka tietenkin nojautuu toisaalta *containeriin*, toisaalta vanhaan *konttiin*, joka sekim merkitsee kuljetusvälinettä.

*

Prof. Terho Itkosen ehdotuksesta Kielitoimisto on suositellut rautakaupoille

e-johtimisia verbaalisubstantiiveja ja johdosten ja esim. *aine*-loppuisten yhdyssanojen sijaan eräiden työskentelyvälineinä käytettyjen aineiden nimiin. Sellaisiahan on runsaasti ennestään olemassa (esim. *eriste*, *heikenne*, *huuhde*, *johde*, *kehite*, *kiüllote*, *kiännite*, *liute*, *oherne*, *puudute*, *pölyte*, *rokote*, *sumute*). Näiden tapaan ovat suositeltavia esim. *kylläste* (pro *kyllästäjä*), *raikaste* (pro *raikastaja*), *tahrannoiste* (pro

¹ Vieraita kieliä koskevat tiedot on saatu varsinkin teoksista Grimm: Deutsches Wörterbuch, Ordbog over det danske Sprog ja Ordbok över svenska språket.

tahrannoistaja). Samoin voidaan suositella esim. *ikkunanpuhdistusaineen* ja *liotusaineen* tilalle *ikkunanpuhdistetta* ja *liotetta*.

Ennestään on olemassa eräitä in-johtimisia aineennimiä: *hapatin, juoksuin, luotin, pehmitin*. Tätä ryhmää ei olisi lavennettava. *e*-johtimella on johdettu myös teon tuloksen nimiä, esim. *tuote, nauhoite, poiste, rikaste, uloste*. Ne eivät käytännössä juuri aiheuta sekaannusta.

*

Kielilautakunta on käsitellyt prof. Terho Itkosen artikkelia »Yksipersonaisten ilmausten pulmia» (Virittäjä 1967 s. 293-311), jossa tarkastellaan eräitä yleisesti virheellisinä pidettyjä rakenteita.

(Kohdat 1 ja 2.) Rakenne *Filosofillakin on oltava kengät* hyväksytään. *Oltava kengät* on käsitettävissä rakenteeksi, jonka predikaattiosana on *oltava* ja subjektiosana *kengät*.

(Kohta 3.) Yhdytään prof. Itkosen ponteen, että »eksistentiaali-ilmauksen predikaattina normaalisti on intransitiiviverbi ja että joskus harvoin kyseeseen voi tulla myös merkitykseltään epätoiminnallinen transitiiiverbi». Pidetään siis mahdollisena rakennetta *Vaikka mitä maailmassa tapahtuisi, ei juhlaa tarvitse seurata arki*. Halutaan kuitenkin erityisesti tähdentää, että tällaisten transitiiiverbien ryhmä on hyvin suppea.

(Kohdat 4 ja 5.) Sellaisia tyyppejä kuin *Kaapelit on oltava tietyissä syvyyksissä, Valtion talouden tasapainottaminen olisi tapahtuttava menoja supistamalla, Liha pitää olla vahvassa suolassa* (pro *Kaapelien* --, -- *tasapainottamisen* --, *Lihan* --) ei pidetä suositeltavina.

(Kohta 6.) Sentyypiset rakenteet kuin *Moskeijaan on määrä mahtua 75 henkilöä, Tarkistusta on pakko tapahtua, Opettajalla on hyvä olla jokin erikoisharrastus* katsotaan hyväksyttäväiksi.

*

Päivämäärämerkintä *5. helmikuuta* 'viidentenä helmikuuta' hyväksytään mukavuutensa vuoksi, vaikka se on sikäli poikkeuksellinen, että järjestysluvun essiivisijaa ei ole merkitty. Arkityylyssä pidetään myös lukutapaa »viides helmikuuta» mahdollisena.

*

Koestaa-sanaa kielilautakunta ei suosittele käyttöön, koska *ko*-vartalo on muutenkin varsin kuormitettu ja *koestaa*-verbin johto on epänormaali. Lainasana *testata* on täysin mahdollinen käytettäväksi myös tekniikan alalla.

*

N u m e r a a l i t suositellaan kirjoitettavaksi yhdyssanoiksi kolmen numeron ryhmien mukaisesti, sananväli miljardien, miljoonien ja tuhansien jälkeen (2 345 678: *kaksimiljoonaa kolmesataaneljäkymmentäviisituhatta kuusisataaseitsemänkymmentäkahdeksan*), kuitenkin niin, että sanat *miljoona, miljardi* jne., joita käytetään substantiiveinakin, voidaan kirjoittaa myös erikseen, varsinkin pyöreissä luvuissa (*kaksi miljoonaa*).

Varsinkin pitkissä luvuissa voidaan haluttaessa jättää muut paitsi viimeinen jäsen taivuttamatta.

*

P u o l i l a i n a u s m e r k k e j ä on vanhastaan käytetty 1) toisten lainausmerkkien sisällä ja 2) kielitieteellisessä tekstissä osoittamaan merkityksen selitystä. Niitä on ruvettu käyttämään myös yksityisen sanan tai ilmauksen ympärillä, esim. taideteosten nimissä ja haluttaessa osoittaa ilmaus toiseen tyyliin kuuluvaksi tai toiselta lainatuksi. Tämä käyttö voidaan hyväksyä, vaikka isoja lainausmerkkejä edelleenkin pidetään normaaleina.

MATTI SADENIEMI